

Satversmes tiesa par neatbilstošām Satversmei atzīst normas, kas liedz sodītai personai kandidēt uz valdes vai padomes locekļa amatu kapitālsabiedrībā, kurā kapitāla daļas pieder valstij vai atvasinātai publiskai personai

Satversmes tiesa 2020. gada 17. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-18-01 “Par Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 37. panta ceturtais daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam”.

Apstrīdētā norma

Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma (turpmāk – Kapitālsabiedrību pārvaldības likums) 37. panta ceturtais daļas 2. punkts paredz, ka atvasinātas publiskas personas kapitāla daļu pārvaldīšanas gadījumā par valdes vai padomes locekļa kandidātu nedrīkst izvirzīt personu, kura ir bijusi sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas.

Lietas izskatīšanas gaitā Satversmes tiesa, ņemot vērā ciešo saistību, kā arī nepieciešamību ievērot Satversmes tiesas procesa principus, nolēma paplašināt prasījumu, izvērtējot arī Kapitālsabiedrības pārvaldības likuma 31. panta ceturtais daļas 2. punkta satversmību [13.2.2.]. Minētā tiesību norma noteic, ka valsts kapitāla daļu pārvaldīšanas gadījumā par valdes vai padomes locekļa kandidātu nedrīkst izvirzīt personu, kura ir bijusi sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas.

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106. panta pirmais teikums: “Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc fiziskas personas (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikuma. Pieteikuma iesniedzējs strādājis vadošā amatā publiski privātā kapitālsabiedrībā un, ievērojot šīs kapitālsabiedrības valdes reglamentu, kā arī Pieteikuma iesniedzēja izglītību un profesionālo pieredzi, ticis atzīts par piemērotāko kandidātu kapitālsabiedrības valdes locekļa amatam. Tomēr pēc tam, kad saņemta informācija par Pieteikuma iesniedzēja sodāmību, viņa virzīšana šīs kapitālsabiedrības valdes locekļa amatam apturēta, pamatojoties uz Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 37. panta ceturtās daļas 2. punktu.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētajā normā ietvertais absolūtais aizliegums kandidēt uz kapitālsabiedrības valdes locekļa amatu, ja persona sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas, nesamērīgi ierobežo Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos.

Tiesas secinājumi

Par apstrīdēto normu vērtēšanu kā vienotu tiesisko regulējumu

Visupirms Satversmes tiesa secināja, ka Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 31. panta ceturtās daļas 2. punkts un 37. panta ceturtās daļas 2. punkts (turpmāk – apstrīdētās normas) ir savstarpēji cieši saistīti. Minētās tiesību normas attiecībā uz personām, kuras tiek izvirzītas par valdes vai padomes locekļa amata kandidātiem, tiesisko seku ziņā ir identiskas, tāpēc Satversmes tiesa tās vērtēja kā vienotu tiesisko regulējumu [13.2.].

Par Satversmes 106. panta pirmā teikuma tvērumu

Satversmes tiesa norādīja, ja personai ir spējas un kvalifikācija, kas nepieciešamas, lai kandidētu uz valdes vai padomes locekļa amatu kapitālsabiedrībā, kurā kapitāla daļas pieder valstij vai atvasinātai publiskai personai (turpmāk – kapitālsabiedrības), bet persona ir bijusi sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, tad neatkarīgi no sodāmības

dzēšanas vai noņemšanas apstrīdētās normas šai personai ierobežo Satversmes 106. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības [14.].

Par to, vai apstrīdētajās normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis un vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai

Satversmes tiesa atzina, ka sabiedrības labklājības aizsardzības interesēs ir tas, ka kapitālsabiedrības valde un padome pārvalda kapitālsabiedrību efektīvi, nodrošinot resursu racionālu un ekonomiski pamatotu izmantošanu. Tāpēc sabiedrības labklājības aizsardzības interesēm atbilst arī ierobežojums, kas liedz personai, kura ir bijusi sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas tikt izvirzītai par kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekļa kandidātu [17.].

Satversmes tiesa arī secināja, ka likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai. Proti, apstrīdētajās normās ietvertais ierobežojums nodrošina to, ka par valdes vai padomes locekli kapitālsabiedrībā netiks izvirzīta persona, kura ir bijusi sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. Tādējādi citstarp tiek mazinātas sabiedrībā iespējamās šaubas, ka valdes un padomes locekļi resursus varētu izmantot neefektīvi vai ekonomiski nepamatoti. Apstrīdētās normas veicina arī to, lai valdes un padomes locekļu nominēšanas process atbilstu korporatīvās pārvaldības labās prakses principiem, nodrošinot atklātu un godīgu kapitālsabiedrību pārvaldes institūciju locekļu atlasi [19.].

Par apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma absolūto raksturu

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās ietvertais aizliegums kandidēt uz kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekļa amatu attiecas uz visām personām, kas bijušas sodītas par tīšu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. Apstrīdētajās normās ietvertais aizliegums neparedz katra konkrēta gadījuma izvērtējumu, tātad nepieļauj nekādus izņēmumus. Turklāt šāds aizliegums ir noteikts uz mūžu, proti, ir spēkā neierobežotu laiku arī pēc sodāmības dzēšanas vai noņemšanas [20.].

Par absolūtā aizlieguma kandidēt uz valdes vai padomes locekļa amatu personai, kura ir bijusi sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas, neatbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam

Izvērtējot absolūtā aizlieguma samērīgumu, Satversmes tiesa pārbaudīja, vai likumdevējs ir:

- 1) pamatojis absolūtā aizlieguma nepieciešamību;
- 2) izvērtējis absolūtā aizlieguma būtību un piemērošanas sekas;
- 3) pamatojis to, ka, paredzot izņēmumus no šā absolūtā aizlieguma, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē.

Turklāt Satversmes tiesa norādīja, ka minētie apsvērumi pēc būtības konkretizē labas likumdošanas principa saturu gadījumos, kad likumdevējs lemj par absolūta aizlieguma ietveršanu kādā tiesību normā [21.].

Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs nepieciešamību apstrīdētajās normās ietvert absolūto aizliegumu pēc būtības ir pamatojis ar to, ka personas, kas sodītas par tīšu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas ir zaudējušas savu reputāciju un tādēļ nevar īstenot kapitālsabiedrību efektīvu pārvaldību [22.].

Tomēr Satversmes tiesa nekonstatēja, ka likumdevējs, nosakot absolūto aizliegumu kandidēt uz kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekļa amatu, būtu vērtējis noziedzīgu nodarījumu kaitīguma pakāpi vai to, kādas intereses konkrētie noziedzīgie nodarījumi apdraud. Tāpat Satversmes tiesa neguva apstiprinājumu tam, ka likumdevējs, nosakot absolūto aizliegumu kandidēt uz kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekļa amatu, būtu pēc būtības apspriedis iespēju, ka personas attieksme un rīcība laika gaitā var mainīties [23.1., 23.2.].

Vienlaikus Satversmes tiesa arī norādīja, ka, nosakot izņēmumus no konkrētā aizlieguma un precizējot, uz kādām ar Krimināllikumu aizsargātām interesēm ir attiecināms Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertā pamattiesību ierobežojums, jāņem vērā, ka aizliegums joprojām būtu viens no līdzekļiem, ar kuriem

var nodrošināt sabiedrības intereses par kapitālsabiedrību efektīvu pārvaldīšanu. Turklāt šāda individuālo apstākļu un individuālas personas izvērtēšanas iespējamība nebūt nenozīmētu to, ka personai tiks dota iespēja kļūt par kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekli [24].

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās ietvertā absolūtā aizlieguma mērķi līdzvērtīgā kvalitātē ir iespējams sasniegt ar alternatīviem līdzekļiem, proti, paredzot izņēmumus no šā aizlieguma, tomēr likumdevējs šādus izņēmumus nav apsvēris. Tāpēc apstrīdētajās normās ietvertais absolūtais aizliegums neatbilst samērīguma principam un nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu [24.].

Par brīdi, ar kuru apstrīdētās normas zaudē spēku

Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 37. panta ceturtais daļas 2. punkts attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju tika atzīts par spēkā neesošu no dienas, kad, pamatojoties to, tika apturēta viņa kandidatūras virzīšana uz valdes locekļa amatu publiski privātā kapitālsabiedrībā [25.].

Satversmes tiesa secināja, ka šajā gadījumā ir nepieciešams un pieļaujams tas, ka Satversmei neatbilstošās normas vēl kādu laiku paliek spēkā, lai dotu iespēju likumdevējam, ievērojot šajā spriedumā izdarītos secinājumus, pieņemt jaunu tiesisko regulējumu, kas saskan ar Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma sistēmu. Turklāt jaunā tiesiskā regulējuma pieņemšanai likumdevējam ir nepieciešams saprātīgs laika posms [25.].

Satversmes tiesa nosprieda:

1. Atzīt Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 31. panta ceturtais daļas 2. punktu un 37. panta ceturtais daļas 2. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2021. gada 1. jūnija.

2. Attiecībā uz konstitucionālās sūdzības iesniedzēju personu E atzīt Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 37. panta

ceturtais daļas 2. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no personas E pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:
https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/03/2020-18-01_spriedums.pdf

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803